

Mekkī-Medenī Sure Tertipleri: Hz. ‘Ā’iše, İbn ‘Abbās-Kurayb, Mucāhid ve Kātāde Rivayetleri

ESRA GÖZELER

Ankara Üniv. İlahiyat Fakültesi
egozeler@divinity.ankara.edu.tr

<http://orcid.org/0000-0001-5439-9887>

Tefsir literatürü surelerin Mekkī veya Medenī olması konusunda birçok rivayeti bugüne taşımıştır. Bu yazıda Mekkī-Medenī sure tertiplerine dair araştırmalarımız kapsamında el-Hāriş el-Muḥāsibī (ö.243/857) ve el-Ḳādī Ebū Bekr İbnu'l-‘Arabī’nin (ö.543/1148) ilgili eserlerinde tespit ettiğimiz rivayetler –rivayetleri nakledenlerin vefat tarihlerine göre kronolojik olarak değerlendirilecektir.

1. Hz. ‘Ā’iše (ö.58/678) Rivayeti: Mekkī Sureler

İbnu'l-‘Arabī, *en-Nāsīḥ ve'l-Mensūḥ fi'l-Ḳur’āni'l-Kerīm* adlı eserinde, nuzûl tertiplerini iki ayrı başlık altında sunmaktadır: (1) Mekke’de Nâzil Olanlar, (2) Medine’de Nâzil Olanlar. Mekkī sureleri ihtiva eden üç rivayet bulunmaktadır. Birinci rivayet tâbi‘în nesli fakihlerinden el-Ḳāsim b. Muḥammed¹ (ö.107/725[?]) kanalıyla Hz. ‘Ā’iše’den nakledilmektedir. Rivayette yer alan Mekkī sureler şunlardır:²

Mekkī Dönem	Muşḥaf Tertip Sırası	Sure
1	96	el-‘Alaḳ
2	68	el-Ḳalem
3	111	Tebbet
4	108	el-Kevşer
5	87	el-A‘lā

¹ Bkz. İbnu'l-‘Arabī, *en-Nāsīḥ ve'l-Mensūḥ fi'l-Ḳur’āni'l-Kerīm*, tah. ‘Abdulkebīr el-‘Alevī el-Medḡarī (Ḳahire: Mektebetu’ş-Şekāfeti’d-Dīniyye, 1992), c.2, s.9 (dn.44).

² İbnu'l-‘Arabī, *en-Nāsīḥ ve'l-Mensūḥ*, c.2, ss.9-10. Bu rivayetten önce İbnu'l-‘Arabī, Muḥammed b. ‘Alī’nin (ö.114/733[?]) babası ‘Alī b. el-Ḥuseyn Zeyne'l-‘Ābidīn’dan (ö.94/712) 84 surenin Mekke’de ve kalanının (*ve-sā’iruhu*) Medine’de nâzil olduğuna dair bir rivayete yer vermektedir. Bkz. İbnu'l-‘Arabī, *en-Nāsīḥ ve'l-Mensūḥ fi'l-Ḳur’āni'l-Kerīm*, c.2, s.9.

Mekkî Dönem	Muşhaf Tertip Sırası	Sure
6	94	el-İnşirâh
7	89	el-Fecr
8	98	el-Beyyine
9	80	‘Abese
10	97	el-Ğadr
11	55	er-Raĥmân
12	72	el-Cinn
13	36	Yâsîn
14	19	Meryem
15	54	el-Vâkı‘a

Rivayetin başında “hicretten önce [*kable'l-hicra*] 16 surenin nâzil olduğu” belirtilmesine rağmen rivayette 15 sure ismi yer almaktadır. Rivayette az sayıda surenin zikredilmesinin nedeni, Hz. ‘Â’işe’nin bir soruya cevaben ‘bu gibi surelerin’ Mekke’de nâzil olduğunu belirtmek üzere bu sureleri saymış olması olabilir. Dolayısıyla bu listedeki surelerin rivayette yer alış sıralarının aynı zamanda nuzûl sıralarını yansıttığını söylemek zordur. Diğer taraftan 96/el-‘Alağ ve 68/el-Ğalem surelerinin rivayette zikredilen ilk iki sure oluşu, diğer sure tertiplerinde de görülen bir özelliktir. Medenî bir sure olduğu kabul edilen 98/el-Beyyine suresi, bu rivayette Mekkî sureler arasındadır. Dikkat çeken diğer bir husus ise 55/er-Raĥmân suresinin rivayette Mekkî sureler arasında zikredilmesidir. Böylece bu rivayet 55/er-Raĥmân suresinin Mekkî bir sure olduğuna dair İbn ‘Abbâs öncesi en erken kaynak olmaktadır. Bütün sureleri içermemesine rağmen bu liste Hz. ‘Â’işe’den nakledilmesi sebebiyle surelerin Mekkî-Medenî oluşuna dair ulaşabildiğimiz en erken rivayettir.

2. İbn ‘Abbâs (ö.68/687-88) ← Kurayb (ö.98/716) Rivayeti: Mekkî ve Medenî Sureler

İbnu’l-‘Arabî’nin “Mekke’de Nâzil Olanlar” başlığı altında naklettiği diğer bir rivayet, Kurayb b. Ebî Muslim kanalıyla İbn ‘Abbâs’a dayanmaktadır.³ Kurayb b. Muslim, İbn ‘Abbâs’ın *mevlâsıdır*.⁴ Rivayette yer alan Mekkî sureler şunlardır:⁵

³ Bu rivayet, “Mekke’de Nâzil Olanlar” başlığı altında üçüncü rivayettir.

⁴ Bkz. İbnu’l-‘Arabî, *en-Nâsiĥ ve l-Mensûĥ*, c.2, s.12 (dn.55).

⁵ İbnu’l-‘Arabî, *en-Nâsiĥ ve l-Mensûĥ*, c.2, s.12.

Mekkî Dönem Nuzûl Sırası	Muṣḥaf Tertip Sırası	Sure
1	96	el-‘Alaḫ
2	92	el-Leyl
3	68	el-Ḳalem
4	73	el-Muzzemmil
5	74	el-Muddessir
6	111	Tebbet
7	81	et-Tekvîr
8	87	el-A‘lâ
9	93	eḡ-Ḍuḫâ
10	94	el-İnşirâh
11	103	el-‘Aşr
12	100	el-‘Âdiyât
13	108	el-Kevşer
14	102	et-Tekâşur
15	107	el-Mâ‘ûn
16	109	el-Kâfirûn
17	105	el-Fil
18	113	el-Felaḫ
19	114	en-Nâs
20	112	el-İhlâş
21	53	en-Necm
22	80	‘Abese
23	97	el-Ḳadr
24	91	eş-Şems
25	85	el-Burûc
26	95	et-Tîn
27	106	Ḳurayş
28	101	el-Ḳâri‘a
29	75	el-Ḳiyâme
30	104	el-Humeze
31	77	el-Murselât

Mekkî Dönem Nuzûl Sırası	Muşhaf Tertip Sırası	Sure
32	50	Ğâf
33	90	el-Beled
34	86	eğ-Ğârik
35	54	el-Ğamer
36	38	Şâd
37	7	el-A'raf
38	72	el-Cinn
39	36	Yâsîn
40	25	el-Furğân
41	35	Fâğir
42	19	Meryem
43	20	Ğâhâ
44	56	el-Vâğı'a
45	26	el-Şu'arâ'
46	27	en-Neml
47	28	el-Ğaşaş
48	17	el-İsrâ'
49	11	Hüd
50	12	Yûsuf
51	15	el-Ğicr
52	6	el-En'am
53	37	eğ-Şâffât
54	31	Luğmân
55	34	Sebe'
56	39	ez-Zumer
57	40	el-Mu'min
58	41	Fuğşilet
59	42	eğ-Şûrâ
60	43	ez-Zuğruf
61	44	ed-Duğhân
62	45	el-Câşiyे

Mekkî Dönem Nuzûl Sırası	Muşhaf Tertip Sırası	Sure
63	46	el-Ahķāf
64	51	ez-Zāriyāt
65	88	el-Gāşıye
66	18	el-Kehf
67	16	en-Nahl
68	71	Nūh
69	14	İbrāhīm
70	21	el-Enbiyā'
71	23	el-Mu'minūn
72	32	es-Secde
73	52	eṭ-Ṭūr
74	68	el-Mulk
75	69	el-Hāķķa
76	70	el-Me'āric
77	78	en-Nebe'
78	79	en-Nāzi'āt
79	82	el-İnfiṭār
80	83	el-Muṭaffifin

Bu rivayette 80 sure yer almaktadır. Mekkî dönemin ilk suresi 96/el-‘Alaķ, son suresi 83/el-Muṭaffifin’dir. Bu tertipte genel olarak Mekkî deęerlendirilen 1/el-Fātiħa, 10/Yūnus, 28/el-‘Ankebūt, 30/er-Rūm, 84/el-İnşikāk ve 89/el-Fecr sureleri bulunmamaktadır. Rivayetin nakli sürecinde bu surelerin eksilmiş olması muhtemeldir.

İbnu'l-‘Arabî bu rivayetten hemen sonra “Medine’de Nâzil Olanlar (*zıkrı mā nezele bi'l-Medīne*)” başlığı altında Hz. Peygamber’e Medine’de nazil olan sureleri (*hıne hācera*) içeren sadece bir rivayet nakletmektedir. Bu rivayet de İbn ‘Abbās ← Kurayb isnadıyla ulaşmıştır. Dolayısıyla Mekkî sureleri içeren bir önceki rivayetin devamı olarak saymak mümkündür. Rivayette yer alan Medenî sureler şunlardır:⁶

⁶ İbnu'l-‘Arabî, *en-Nāsiħ ve l-Mensūh*, c.2, ss.12-13.

Medenî Dönem Nuzûl Sırası	Muşhaf Tertip Sırası	Sure
1	2	el-Bakara
2	8	el-Enfâl
3	3	Âlu 'İmrân
4	33	el-Ahzâb
5	5	el-Mâ'ide
6	60	el-Mumteħine
7	4	en-Nisâ'
8	99	ez-Zilzâl
9	57	el-Ĥadîd
10	47	Muħammed
11	13	er-Ra'd
12	55	er-Raħmân
13	76	el-İnsân
14	65	eṭ-Ṭalâk
15	98	el-Beyyine
16	59	el-Ĥaşr
17	110	en-Naşr
18	24	en-Nür
19	22	el-Ĥacc
20	63	el-Munâfikûn
21	58	el-Mucâdele
22	49	el-Ĥucurât
23	66	et-Taħrîm
24	62	el-Cumu'a
25	64	et-Teğâbun
26	61	eş-Şaff
27	48	el-Fetħ
28	9	et-Tevbe

Bu rivayette 28 Medenî sure nakledilmiştir. Medenî dönemin ilk suresi 2/el-Bakara, son suresi 9/et-Tevbe'dir. Yukarıda Mekkî sureleri içeren tertipteki 80 sure ve listede yer almayan 6 eksik Mekkî sureyle bu rivayet birleştirildiği zaman toplam 114 sure olmaktadır.

'Aṭā' el-Ḥurāsānī (ö.135/753), Ebū Şālih ve İbn Cureyc [(ö.150/767) sadece Medenî sureler] kanalıyla İbn 'Abbās'a ulaşan beş farklı Mekkî-Medenî sure tertibi olduğu bilinmektedir.⁷ İbnu'l-'Arabî'nin naklettiği yukarıdaki iki rivayet daha erken bir isim olan Kurayb tarafından İbn 'Abbās'a ulaşması bakımından değerlidir. İbn 'Abbās'a ulaşan bu rivayetler arasında en dikkat çeken hususlar şunlardır: Kurayb rivayetinde 92/el-Leyl suresi Mekkî dönem ikinci sıradadır. Diğer İbn 'Abbās rivayetlerinde ikinci sırada olan sure ise 68/el-Ḳalem'dir.⁸ 55/er-Raḥmān suresi Kurayb rivayetinde Medenîdir. Bu, 'Aṭā' el-Ḥurāsānī rivayetleriyle benzer bir özelliktir.⁹ 'Aṭā' el-Ḥurāsānī ve İbn Cureyc rivayetleriyle ortak diğer bir husus Medenî dönemin 9/et-Tevbe suresi ile tamamlanmasıdır.¹⁰ Ebū Şālih rivayetlerinde ise Medenî dönemin son iki suresi 113/el-Felaḡ ve 114/en-Nās'dır.¹¹

3. Mucāhid (ö.103/721) Rivayeti: Mekkî Sureler

İbnu'l-'Arabî'nin "Mekke'de Nâzil Olanlar" başlığı altında naklettiği diğer bir rivayet başka bir isim zikretmeksizin Mucāhid'e dayanmaktadır:¹²

Mekkî Dönem Nuzûl Sırası	Muşhaf Tertip Sırası	Sure
1	96	el-'Alaḡ
2	68	el-Ḳalem
3	73	el-Muzzemmil
4	111	Tebbet
5	87	el-A'ḻā
6	94	el-İnşirāḡ

⁷ Bkz. Esra Gözeler, *Kur'an Ayetlerinin Tarihlendirilmesi* (İstanbul: 29 Mayıs Üniversitesi Kur'an Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2016), ss.58-62, 62-66, 66-70, 70-72, 91-95.

⁸ Bkz. Gözeler, *Kur'an Ayetlerinin Tarihlendirilmesi*, ss.58, 62, 67, 91.

⁹ Bkz. Gözeler, *Kur'an Ayetlerinin Tarihlendirilmesi*, ss.61, 94.

¹⁰ Bkz. Gözeler, *Kur'an Ayetlerinin Tarihlendirilmesi*, ss.61, 71, 94.

¹¹ Bkz. Gözeler, *Kur'an Ayetlerinin Tarihlendirilmesi*, ss.65, 70.

¹² İbnu'l-'Arabî, *en-Nāsiḡ ve'l-Mensūḡ*, c.2, ss.10-11. Bu rivayet, "Mekke'de Nâzil Olanlar" başlığı altındaki ikinci rivayettir.

Mekkî Dönem Nuzûl Sırası	Muşhaf Tertip Sırası	Sure
7	103	el-‘Aşr
8	89	el-Fecr
9	93	eđ-Đuĥā
10	92	el-Leyl
11	100	el-‘Ādiyāt
12	108	el-Kevġer
13	102	et-Tekāşur
14	107	el-Mā‘ūn
15	109	el-Kāfirūn
16	105	el-Fil
17	112	el-İhlāş
18	113	el-Felaġ
19	114	en-Nās
20	80	‘Abese
21	97	el-Ķadr
22	91	eş-Şems
23	85	el-Burūc
24	95	et-Tin
25	106	el-Ķurayş
26	101	el-Ķārī‘a
27	75	el-Ķiyāme
28	104	el-Humeze
29	77	el-Murselāt
30	50	Ķāf
31	90	el-Beled
32	55	er-Raĥmān
33	72	el-Cinn
34	36	Yāsın
35	38	Şād
36	74	el-Muddeşşir
37	25	el-Furġān

Mekkî Dönem Nuzûl Sırası	Muşhaf Tertip Sırası	Sure
38	35	el-Fâtir
39	19	Meryem
40	20	Ṭâhâ
41	26	eş-Şu‘arâ’
42	27	en-Neml
43	28	el-Ğaşaş
44	17	el-İsrâ’
45	11	Hüd
46	10	Yûnus
47	12	Yûsuf
48	34	Sebe’
49	39	ez-Zumer
50	15	el-Ğicr
51	37	eş-Şaffât
52	31	Luğmân
53	21	el-Enbiyâ’
54	40	el-Mu‘min
55	41	Fuşşilet
56	42	eş-Şûrâ
57	43	ez-Zuħruf
58	44	ed-Duħhân
59	45	el-Câşiye
60	46	el-Aħkâf
61	51	ez-Zâriyât
62	88	el-Ğâşiye
63	18	el-Kehf
64	6	el-En‘âm
65	16	en-Naħl
66	71	Nuħ
67	14	İbrâhîm
68	23	el-Mu‘minûn

Mekkî Dönem Nuzûl Sırası	Muşhaf Tertip Sırası	Sure
69	32	es-Secde
70	52	eṭ-Ṭūr
71	68	el-Mulk
72	69	el-Hākka
73	70	el-Me'aric
74	78	en-Nebe'
75	79	en-Nāzi'āt
76	84	el-İnşikāk
77	85	el-Burūc
78	29	el-'Ankebūt
79	83	el-Muṭaffifin
80	54	el-Ḳamer
81	86	eṭ-Ṭāriḳ

Rivayette “85 surenin Mekke’de nâzil olduğu”¹³ kaydedilmiş olmasına rağmen tertipte 81 surenin ismi yer almaktadır. Rivayeteki eksik dört surenin yaygın olarak Mekkî kabul edilen ve bu rivayette yer almayan 1/el-Fātiha, 7/el-A’raf, 56/el-Vāki’a, 103/el-‘Aşr ve 112/el-İhlāş surelerinden olması mümkündür. Mekkî dönemin ilk suresi 96/ el-‘Alak’tır. Rivayeteki eksik surelerin son sure olma ihtimalini göz önünde bulundurarak, Mekkî dönemin 86/eṭ-Ṭāriḳ suresi ile bitmesi bu tertibe özgüdür. 55/er-Raḥmān suresi Mekkî sureler arasında yer almaktadır. Rivayette 35/Fāṭir ile 19/Meryem sureleri arasında “*ṣumme sā’iru’l-melā’ike*” ibaresi bulunmaktadır.¹⁴ Bu şekilde bir kullanım ilk kez bu rivayette görülmektedir. “*Sā’iru’l-melā’ike*” ifadesi ile 35/Fāṭir suresinin diğer ismi zikredilerek, surenin devamının (geriye kalan kısmının) nâzil olduğuna işaret edilmektedir. Dolayısıyla rivayette Fāṭir ve *sā’iru’l-melā’ike* art arda gelmesine rağmen 35/Fāṭir suresinin nuzûlü iki kısma ayrılmıştır. Rivayet sure isimlerinin akabinde şu detayları da nakletmektedir:

el-Muzzemmil [suresinin] son kısmı Mekke yolunda (*āḥiruhā fī ṭarīḳi Mekke*) [nazil olmuştur].¹⁵

¹³ İbnu’l-‘Arabî, *en-Nāsîḥ ve’l-Mensûḥ*, c.2, s.10.

¹⁴ İbnu’l-‘Arabî, *en-Nāsîḥ ve’l-Mensûḥ*, c.2, s.10.

¹⁵ İbnu’l-‘Arabî, *en-Nāsîḥ ve’l-Mensûḥ*, c.2, s.10.

en-Nās [suresinin] Medenî olduğu söylenmiştir.¹⁶

Lukmān [suresinin] son kısmı (*āhīruhā*) Medenîdir.¹⁷

eş-Şūrā [suresinde] Medenî ayetler vardır.¹⁸

el-Ahḳāf [suresi] içinde Medenî [ayetler] vardır.¹⁹

en-Nahl [suresinin] son kısmı (*āhīruhā*) Medenîdir.²⁰

el-Muṭaffifin [suresinin] Medenî olduğu söylenmiştir.²¹

Bu açıklamalarda hangi ayet/ayetlerin nuzûl döneminin farklı olduğu yer almamaktadır. Ancak surenin nâzil olduğu zamanının tespiti ve istisna ayetleri nakleden rivayetlerle bir karşılaştırma yapma imkânı sunması bakımından değerlidir.

4. Ḳatāde (ö.117/735) Rivayetleri: Medenî Sureler

Sadece Medenî surelerin isimlerinin zikredildiği iki rivayet, el-Hāriş el-Muḥāsibî'nin (ö.243/857) *el-'Aḳl ve Fehmu'l-Ḳur'ān* adıyla neşredilen eserinde yer almaktadır. Her iki rivayet farklı isnadlarla Ḳatāde'ye ulaşmaktadır:

1. Surayc²² b. Yūnus (ö.235/849) ← Sufyān [eş-Şevrî] (ö.161/778) ← Ma'mer [b. Rāşid] (ö.153/770) ← Ḳatāde tarikiyle nakledilen rivayette Medenî sureler şunlardır:²³

Medenî Dönem	<i>Muḥḳaf</i> Tertip Sırası	Sure
1	2	el-Baḳara
2	3	Ālu 'İmrān
3	4	en-Nisā'
4	5	el-Mā'ide
5	8	el-Enfāl
6	9	et-Tevbe
7	13	er-Ra'd
8	15	el-Ḥicr

¹⁶ İbnu'l-'Arabî, *en-Nāsîḥ ve'l-Mensūḥ*, c.2, s.10.

¹⁷ İbnu'l-'Arabî, *en-Nāsîḥ ve'l-Mensūḥ*, c.2, s.10.

¹⁸ İbnu'l-'Arabî, *en-Nāsîḥ ve'l-Mensūḥ*, c.2, s.10.

¹⁹ İbnu'l-'Arabî, *en-Nāsîḥ ve'l-Mensūḥ*, c.2, s.10.

²⁰ İbnu'l-'Arabî, *en-Nāsîḥ ve'l-Mensūḥ*, c.2, s.11.

²¹ İbnu'l-'Arabî, *en-Nāsîḥ ve'l-Mensūḥ*, c.2, s.11.

²² Matbu kitapta Şurayh şeklinde hatalı yazılmıştır. Bkz. el-Hāriş el-Muḥāsibî, *el-'Aḳl ve Fehmu'l-Ḳur'ān*, tah. Huseyn el-Ḳuvvetî (Beyrut: Dāru'l-Fikr, 1971), s.395.

²³ El-Hāriş el-Muḥāsibî, *el-'Aḳl ve Fehmu'l-Ḳur'ān*, s.395.

Medenî Dönem	<i>Muşhaf</i> Tertip Sırası	Sure
9	16	en-Nahl
10	24	en-Nür
11	33	el-Ahzâb
12	47	Muhammed
13	48	el-Feth
14	49	el-Hucurât
15	57	el-Hadîd
16	58	el-Mucâdele
17	60	el-Mumteħine
18	61	eş-Şaff
19	62	el-Cumu'a
20	63	el-Munâfikûn
21	64	et-Tegâbun
22	65	eṭ-Ṭalak
23	66	et-Tahrîm
24	98	el-Beyyine
25	110	en-Naşr
26	112	el-İhlâş
27	107	el-Mâ'un

Bu rivayet “*es-suveru'l-medeniyye*” ifadesiyle başlamaktadır. Rivayette 27 sure yer almaktadır. Metinde Mekkî surelere dair bir açıklama bulunmamaktadır. Mekkî bilinen 15/el-Hicr, 16/en-Nahl, 112/el-İhlâş ve 107/el-Mâ'un sureleri, Medenî sureler içerisinde zikredilmiştir. Surelerin *Muşhaf* tertip sırasına göre rivayette yer almasından dolayı bu liste Medenî surelerin tam bir kronolojik sıralamasını değil, Medine’de nâzil olan sureleri içermektedir. Rivayette Kâtâde’nin el-Mâ'un suresinin bu dönemde nâzil olduğundan emin olmadığı da kaydedilmiştir.²⁴

²⁴ Bkz. el-Hâriş el-Muħāsibî, *el-Akl ve Fehmu'l-Kur'an*, s.395.

2. ‘Abdullâh b. Bekr ← Sa‘îd ← Kâtâde tarikiyle nakledilen rivayette Medenî sureler şunlardır:²⁵

Medenî Dönem	Muşhaf Tertip Sırası	Sure
1	2	el-Bakara
2	3	Âlu ‘İmrân
3	4	en-Nisâ’
4	5	el-Mâ’ide
5	7	el-A‘râf 163. ayet
6	8	el-Enfâl
7	9	et-Tevbe
8	13	er-Ra‘d (31. ayeti hariç)
9	14	İbrâhîm 28. ayet
10	22	el-Hacc (52-55. ayetleri hariç)
11	24	en-Nür
12	28	el-‘Ankebût (surenin on ayeti)
13	33	el-Ahzâb
14	47	Muhammed
15	48	el-Feth
16	49	el-Hucurât
17	55	er-Raḥmân
18	58	el-Mucâdele
19	59	el-Ḥaşr
20	60	el-Mumteḥine
21	61	eş-Şaff
22	62	el-Cumu‘a
23	63	el-Munâfikûn
24	65	eṭ-Ṭalak
25	66	et-Taḥrîm
26	98	el-Beyyine

²⁵ El-Hâriş el-Muḥâsibî, *el-‘Akl ve Fehmu’l-Ḳur‘ân*, ss.395-396.

Medenî Dönem	Muşhaf Tertip Sırası	Sure
27	99	ez-Zilzāl
28	110	en-Naşr

Bu rivayet “*inne’llezī unzile bi’l-Medīne*” ifadesiyle başlamaktadır. Medenî dönemde nâzil olan sureler ve ayet/ayet grupları zikredildikten sonra rivayet “*ve-bakiyyetu’s-suver Mekkīyyun*” şeklinde tamamlanmakta; ancak Mekkî surelerin isimleri zikredilmemektedir. Rivayet birinci Kātāde rivayeti gibi tam bir kronolojik sıralama sunmamaktadır. Diğer taraftan, Mekkî surelerdeki Medenî ayetleri [7/el-A’rāf:163, 14/İbrāhīm:28, 28/el-‘Ankebūt (10 ayet)²⁶] ve Medenî surelerdeki Mekkî ayetleri [13/er-Ra’d:31, 22/el-Hacc:52-55] detaylı bir şekilde sunması bakımından birinci Kātāde rivayetinden farklılık arz etmektedir. İki rivayet arasındaki diğer farklar şunlardır: 55/er-Rahmān, 59/el-Ḥaşr ve 99/ez-Zilzāl suresi birinci Kātāde rivayetinde yer almazken, bu rivayette bulunmaktadır. Birinci Kātāde rivayetinde nakledilen 15/el-Ḥicr, 16/en-Nahl, 57/el-Ḥadīd, 64/et-Tegābun, 112/el-İhlāş ve 107/el-Mā’ūn sureleri ise ikinci rivayette bulunmamaktadır.²⁷

Mekkî-Medenî surelere dair şaḥābe ve tābī’ūn dönemlerinden itibaren klasik kaynaklarda hem kronolojik tertipler şeklinde hem de tefsirlerde sure başlangıçlarında farklı bilgiler/rivayetler nakledilmiştir. Hz. ‘Ā’iše rivayeti bu konuya ilginin en erken kaynağı olmaktadır. İbn ‘Abbās, Mucāhid ve Kātāde rivayetleri de erken dönemin tefsir ilgisini yansıtmaktadır. Bu rivayetler arasındaki farklılıkların temel sebebi hem sözlü hem de yazılı aktarım sürecinde surenin/surelerin hatalı nakledilmiş veya yanlış yazılmış olmasıdır.²⁸ Zira surelerin nuzūl sırasının icthadî değil, ayetlerin nuzūl bağlamlarına/şartlarına göre biliniyor olması gerekir. Bu da sadece otantik bir tertibin olması gerektiği sonucuna ulaştırmaktadır.

²⁶ 28/el-‘Ankebūt suresinde hangi 10 ayetin Medenî olduğu rivayette zikredilmez. Kaynaklarda surenin 1-11. ayetlerinin Medenî olduğu nakledilmiştir. Bkz. ‘Alemdūdin es-Seḥāwī, *Cemālu’l-Kurrā’ ve Kemālu’l-İkrā’*, tah. ‘Alī Ḥuseyn el-Bevvāb (Mekke: Mektebetu’t-Turās, 1987), c.1, s.15; es-Suyūṭī, *el-İtkān fī ‘Ulūmi’l-Kur’ān*, tah. Fevvāz Aḥmed Zemerlī (Beyrut: Dāru’l-Kitābī’l-‘Arabī, 2004), s.52.

²⁷ Kātāde’ye ulaşan ve Medenî sureleri içeren bir başka rivayet es-Suyūṭī tarafından nakledilmiştir. Krş. Gözeler, *Kur’an Ayetlerinin Tarihlendirilmesi*, ss.83-84.

²⁸ Krş. Gözeler, *Kur’an Ayetlerinin Tarihlendirilmesi*, ss.57, 107-109.